

30. juni 2023

HØRINGSSVAR FRA UNGE KUNSTNERES SAMFUND TIL NY KULTURLOV

Unge Kunstneres Samfund (UKS) takker for muligheten til å gi våre innspill til ny kulturlov. Vi stiller oss bak høringssvaret som er levert fra Norske Billedkunstnere (NBK), men ønsker å trekke frem noen sider av kulturlova som er av særlig betydning for våre medlemmer.

I UKS' prinsipper heter det at «Kunst, og kunstnerisk ytringsfrihet, er en essensiell del av et demokratisk samfunn», og videre at samfunnet trenger å «anerkjenne verdien av kunst som ytring.»¹ I Ytringsfrihetskommisjonen sin rapport NOU 2022:9 heter det at det «såkalte infrastrukturkravet i Grunnloven er sentralt i kunsten. Kommisjonen anbefaler at dette forankres i kulturlova, (...) Prinsippet om armlengdes avstand skal sikre at kunsten er fri fra politisk styring. Også dette prinsippet bør lovfestes.» (s. 24) UKS støtter forslaget om lovfesting av infrastruktur for kunst, og at også prinsippet om armlengdes avstand legges til i kulturlova.

Infrastruktur for kunst

Fysisk infrastruktur og rammevilkår er en forutsetning for kunstneriske ytringer. I Norge har kunstnerne i stor grad selv bidratt til denne infrastrukturen gjennom kunstnerorganisasjonene, og gjennom kunst- og kunstnersentrene, gjestekunstnerarenaer, kunstfestivaler og kunstnerdrevne visningssteder for kunst. UKS erfarer at den høye graden av organisering fra kunstneres side ikke bare har gitt grunnlag for yrkesutøvelse og ytringsrom for generasjoner av kunstnere, men også har bidratt til etableringen av kunstfeltet slik vi kjenner det i Norge i dag.

Det at vi kunstnere selv har et stort eierskap til feltet er en konsekvens av den bevisstgjøringen og maktkampen som foregikk gjennom store deler av etterkrigstiden. Det er ingen selvfølge at kunst er noe annet enn borgerskapets smak og behag, men kunstnerne i Norge har i stor grad selv vært med på å definere et kunstfelt som er så mye mer enn det. UKS har nylig fylt 100 år, og jubileumsboken *Kvisten på grenen, grenen på treet*² gjør det tydelig at denne kampen i liten grad har vært drevet frem av prinsipielle

---

¹ UKS' prinsipper, tilgjengelige på: <https://www.uks.no/uks-union/>

² Haugen og Schjønby (red.), *Kvisten på grenen, grenen på treet: Unge Kunstneres Samfund 1921 – 2021*, Forlaget Press, Oslo, 2021

distinksjoner, men desto mer av prekære arbeidsforhold, opplevd fattigdom, utenforskap – nød og død, ja, men også samliv, samhold og solidaritet.

UKS erfarer at kunstnerorganisasjonene er avgjørende for kunstneres mulighet til å påtale feil, urettferdig behandling eller maktovergrep som blir begått av personer med makt eller tilknytning til finansieringsinstitusjoner. Sterke faglige fellesskap gir avgjørende bidrag til, og er en forutsetning for, en velfungerende infrastruktur for kunstneriske ytringer.

Tilgang til kunstneryrket

UKS' prinsipper sier «En god kunstpolitikk sikrer menneskers mulighet til å arbeide med kunst og menneskers mulighet til å oppleve kunst, uavhengig av økonomisk bakgrunn.»

Den største barrieren for deltagelse i kunstneryrket er knyttet til fraværet av økonomisk sikkerhet: lappeteppøkonomi, lav inntekt og manglende sosiale rettigheter. Det er stor risiko knyttet til kunstproduksjon, og kunstneres blandede tilknytning til arbeidslivet gjør at vi ofte faller mellom to stoler når det kommer til sosiale rettigheter. Vi vet at kunstneres kunstneriske inntekter stadig er betydelig lavere enn inntektene til yrkesaktive ellers, og at inntektsforskjellene mellom de få kunstnerne som tjener svært mye og de mange som tjener lite er store. I 2020 lå gjennomsnittsinntekten fra kunstnerisk virke i Norge på kr 203 730, og gjennomsnittlig total inntekt på kr 368 374.³

Rapporten *Visuell kunst i norsk forvaltning* slår fast at «visuell kunst som politikkfelt [er] sterkt underfinansiert når det kommer til å sikre visuelle kunstnere et rimelig inntektsgrunnlag for det arbeidet de utfører. I dette ligger den kanskje største trusselen mot visuell kunst som en demokratisk og fri ytringsarena.»⁴

For å sikre en rekruttering til kunstneryrket som speiler befolkningen må det et mer forutsigbart økonomisk rammeverk på plass. UKS og kunstnerorganisasjonene ønsker en utstillingsøkonomireform som sikrer honorar, vederlag og avtalte rammer når kunstnere lager utstillinger i offentlig regi. Faste avtaler og forutsigbare rammer vil også bidra til å gjøre feltet mer transparent og tilgjengelig.

En gruppe kunstnere som møter særlig store utfordringer med å utøve sitt yrke er kunstnere med bakgrunn fra land utenfor EU/EØS. Svært mange kunstnere dette gjelder har nylig fullført sin kunstutdannelse i Norge, og er i etableringsfasen som kunstnere, noe som gjør dette til en viktig sak for UKS. UKS er rystet over beslutningen om å innføre studieavgift for studenter utenfor EØS/Sveits. Denne beslutningen ble gjort på tross av massivt påtrykk i media, protester, debatter og bekymringsmeldinger fra landets fremste

³ Kleppe og Askvik, «Kunstnerne og koronapandemien», Kulturrådet, 2021

⁴ s. 8, Holm og Monkerud, *Visuell kunst i norsk forvaltning*, Norsk kulturråd / Fagbokforlaget, 2019

utdannings- og kulturinstitusjoner, fagorganisasjoner og enkeltpersoner.

Det internasjonale og mangfoldige miljøet har dannet et essensielt grunnlag for landets mange kunstinstitusjoner og det bredere kulturlivet. Studieavgifter vil føre til at Norges kunstscener avskjæres for primære kilder til kunstneriske stemmer fra størstedelen av verden.

Norge har en kunstscene preget av internasjonal høy kvalitet, åpenhet, mangfold, og ytringsfrihet. En nøkkel til denne robuste kunstscenen har vært kunstutdanningene, som har tiltrukket høyt kvalifiserte kunstnere fra hele verden. I studiemiljøene har de skapt uvurderlig perspektivutveksling og tette relasjoner med norske kunstnere. Disse kunstnere har utmerket seg i Norge på mange måter: bidratt til et allsidig kulturliv, laget kunst som er blitt anerkjent både nasjonalt og internasjonalt og skapt nettverk for Norge over hele verden. Deres tilstedeværelse i kunstutdanningene har skapt kontakter og muligheter for internasjonal aktivitet for kunstnere med norsk bakgrunn etter endt utdanning. I et lite land som Norge er slik kontakt med internasjonale miljøer helt avgjørende.

Når kunstnere fra resten av verden kommer for å studere kunst i Norge innebærer det en oppmuntring og oppfordring til å bidra til Norges kunst- og kulturliv, også etter endt utdanning. Deres bidrag er av stor verdi for kunstfeltet, kulturøkonomien og for et rikt og mangfoldig samfunn – derfor er det avgjørende å legge til rette for kunststudenter og kunstnere i etableringsfasen. Norge har internasjonale forpliktelser til å legge til rette for et mangfoldig kulturliv, blant annet gjennom UNESCO-konvensjonen av 2005 om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk gjennom «fortrinnsbehandling av kunstnere, andre kulturarbeidere og utøvere, så vel som av kultur varer og -tjenester fra utviklingsland.» Kulturlova må gjøre det tydelig at både infrastrukturkravet og internasjonale forpliktelser krever at det legges til rette for at kunstnere kan etablere seg og virke i Norge.

Armlengdes avstand

Det er positivt av prinsippet om armlengdes avstand foreslås lovfestet. Armlengdes avstand er en hjørnestein som sikrer et uavhengig kunstliv fri for politisk overstyring. Det betyr ikke at kunsten ikke har en politisk funksjon eller verdi, og det betyr heller ikke at kunstnere skal være politisk nøytrale for å kunne få offentlig støtte. I praksis betyr det at kunstens innhold vurderes av fagfeller, mens rammene sikres av kulturpolitikere og embetsverk.

UKS støtter Kunstnernettverkets alternative forslag til lovtekst, men er enige med NBK i en presisering om at det skal være relevant kunstnerisk eller kulturfaglig kompetanse:

§ 2a Prinsippet om armlengdes avstand

Avgjerd som i hovudsak er baserte på kunstnerisk eller kulturfagleg skjønn, skal treffast

av personer med relevant kunsterisk eller kulturfaglig kompetanse. Personar som tek slike avgjerder skal sitte i ei avgrensa tidsperiode. Politiske styresmakter og forvaltning kan ikkje overprøva eller instruera om innhaldet i slike avgjerder. Dette er ikkje til hinder for overordna styring gjennom økonomiske og juridiske rammer og generelle mål. I likhet med NBK og Kunstnernetverket ber vi departementet vurdere behovet for å detaljere ytterligere i underliggende forskrift.

Steffen Håndlykken

Styreleder, UKS

